

FIGYELŐ

Szépirodalom

GION NÁNDOR:

Aranyat talált

„Jegyezzétek meg... Nagy bajok eljövetelekor rögtön sót kell tárolni... Ez háborúban többet ér, mint az arany” – tanítja Tölgyesi Mihály orosz hadifogságból megszökött honvéd közlegény 1945 „fázós elején” a köréje sereglett éhező, gubéráló gyerekhadat. S mondja ezt akkor, amikor úgy tűnik, véget ért a háború, eltakarítják a szétlőtt Budapest romjait, és egy új, szebb világot építenek. Ám szebb és jobb semmi nem lesz, sőt mintha minden kifordult volna a sarkából. Hőseink olyan világban találják magukat, ahol bizony csak nagy odafigyeléssel lehet tájékozódni, ravaszsággal, gyakorta pedig csak blöfföléssel lehet életben maradni. Olyan világ ez, ahol az egyes kezű kovácsmesterekből verőlegények, a tiszta szemű kamaszokból mesterlövészek, a nagy műveltségű alispánokból vasúti pályaőrök, az óvónókból megszállott kártyások, a német Elke Schulzokból szerb Deszánkák lesznek. S olyan kor ez, ahol a besurranó tolvajok, zsebesek és hamiskártyások a szó legnemesebb értelmében vett emberi tisztesség,

barátság és hűség megtestesítői. Az oroszok által megszállt, ávósok által vigyázott Magyarország és a titoista Jugoszlávia világa – amikor Tito láncos kutyává, a kommunizmus legfőbb ellenségévé változik. Ilyen körülmények között kell délvideki hőseinknek boldogulniuk az életben, a Jugoszláviához csatolt részekben is megmaradni magyarnak, s megannyi népmesébe illő próbát kiállva életben maradni. S teszik ezt véres-szomorkás humorral, a legképtelenebb helyzeteket is természetességgel kezelő iróniával.

A kisregény mindkét főhőse bácskai, közelebbről szenttamási születésű parasztember. Egyikük, Tölgyesi Miska Budapesten keresi a szerencsét, másikuk, a mesélő, Róttos Gallai István mezőőr otthon – oly sok gioni mese csodás helyszínén – próbálja a szerb világban is megállni a helyét, s tenni békességben a dolgát: őrizni a mezőt, védelmezni a határt. S lehetőleg minél távolabb maradni a politikától. Ám ez nem lehetséges – a két szereplő egy elképesztő kémhistória kellős közepében találja magát, amelyből kikeveredni bizony nagy fuffanggal, vakmerőséggel, emberismerettel, egymás iránti hűséggel és összefogással tudnak csak. Mi-

közben a két „kettős ügynök” lopkodja, majd hozza-viszi a két ország között a vélt és valós államtitkokat, a kevésbé ügyes ügynökök, szolgállelkű áruló magyarok, megszállott szerb kommunisták egész sora válik az ideológiák szörnygépezetének áldozatává: végzi törött karral egy vasúti resti előtt, „kizuhanva” a vonatból, mozikarzatról kilökve, vagy éppen a hömpölygő Dunába löve. Ám igaza lett Tölgyesi Miskának: a szenttamásiak életrevaló emberek, akik minden bajt túlélnek. Így maradt hát életben a közelmúlt két mesehőse, akik ugyan kénytelenek voltak keresztül-kasul bejárni minden szegletét az alsó világnak, mégis vissza tudtak térni az élet birodalmába, ahol végül elnyerték méltó jutalmukat: az életet, no és az aranyat...

Gion Nándor az *Aranyat talált* című kötettel tette teljessé regénytetrológiáját (*Virágos katona*, 1973; *Rózsaméz*, 1976; *Ez a nap a miénk*, 1997). A kortárs magyar irodalom egyik legnagyobb prózaírója a tavalyi évben, 61 éves korában váratlanul elhunyt – már nem érte meg legújabb regényének megjelenését.

ILLÉS ANDREA

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 204 oldal, 1880 Ft*)

MÁNDY IVÁN:

A csószház; Egy festő ifjúsága

„– Tehetségtelen vagyok – nevetett.

– De a számod...

– Na igen, a számom az az egy... Abból nem lehet megélni. Semmi mást nem tudtam eljátszani. És valahogy nem is érdekelt semmi. Az a téri jelenet, az valami egész más...” – mondja a piaci hordárból, téri vagányból cirkuszi artistává, „művészé” emelkedett, külföldet megjárt, majd hazatérve a Simplon Szálloda és mulató társtulajdonosává lett Gyurka, *A csószház* egyik hőse. Lehet, hogy Mándy szereplőire nem a „hős” a legtalálóbb kifejezés, az alakok, a figurák, a szereplők egyszerre egyediek és egyetlenek: mintha egyszerre lennének tőlünk távol és nagyon közel. És egyáltalán: vajon az *egy* a kevesebb, vagy a *sok*? Előbbi olyan szavak tövében sejlik még fel, mint az *egyén*, az *egység* vagy az *egyetemes*. Mindenkinek a lelkében van egy kamrácskája – írja egy prédikációjában Eckhardt mester –, melyhez még Istennek sincsen kulcsa, ahol egyedül van, ahol maga van, ahol ő valóban ő. Mándy témája alighanem ez az „ő”.

A csószház Mándy Iván első megjelent regénye (1943-ban nyomták ki először). Egy polgári családból származó lány és a Teleki téri vagány